

5. Державний стандарт базової середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16> (дата звернення: 29.07.2021).

Ільченко О. Г.,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
відділу інтеграції змісту загальної середньої освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна,
info.dovkillya@gmail.com*

НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ОБДАРОВАНОСТІ ДІТЕЙ

В статті розкрита структура і зміст складових навчального середовища цілісного змісту освіти як необхідної умови формування обдарованої дитини.

Ключові слова: *цілісний зміст освіти; загальні закономірності науки; кабінет довілля; обдарована особистість.*

The article reveals the structure and content of the components of the learning environment of the holistic content of education as a necessary condition for the formation of a gifted child.

Keywords: *holistic content of education; general laws of science; environmental office; gifted personality.*

Обдарованими дітьми вважаються ті, які оригінально розв'язують завдання, виконують їх швидко, можуть навести кілька варіантів виконання завдання, втілювати свої задуми у створених матеріальних моделях та ін.

Зупинимось на створенні умов для формування творчої обдарованої особистості, яка здатна не тільки висловлювати нові ідеї, швидко розв'язувати завдання, а реалізувати свої задуми у створенні матеріальних моделей – «виробляти багатства руками» (термін М. В. Остроградського), надати можливість користуватися іншими результатами своєї праці.

Теоретико-методичні засади формування навчального середовища для виховання творчої особистості мають базуватися на концепції цілісного змісту освіти (К. Ж. Гуз та ін.), принципах і методичних підходах ОСР – освіти сталого розвитку (В. Р. Ільченко та ін.) та узагальненні підходів до визначення змісту понять навчальне середовище, цілісність знань, творча діяльність учнів.

Генеральний дидактичний фактор «навчальне середовище» є визначальним у ефективності дидактичного процесу (П. І. Матвієнко), в тому числі і формуванні творчості особистості учня.

Для цього складові матеріальної бази навчального середовища цілісної освіти мають задовольняти природні потяги учнів до дослідництва і висновків, конструювання, включати відповідно кабінет довілля (1-6 кл.), кабінет цілісного світогляду, природне довілля учня, екологічну стежку як умови формування творчої особистості та реалізації методичних підходів ОСР – формування її життєствердного образу світу, умовою формування якого є проведення досліджень в шкільних кабінетах та поза шкільним приміщенням – у довіллі [2].

Виявимо, яким має бути навчальне середовище та його структурні елементи в світлі переорієнтації традиційної освіти на принципи і методичні підходи формування творчої обдарованої особистості, формування її життєствердного національного образу світу.

Відмітимо, що єдина думка у визначенні поняття «навчальне середовище», його структури, функцій, методів його організації та проектування, експертизи і інших аспектів цієї проблеми ще перебуває у стадії становлення. Суть переорієнтації діючої освіти на цілісний її зміст, засади освіти для сталого розвитку полягає в тому, щоб перейти від простої передачі знань і навичок, необхідних для представників сучасного суспільства, до формування готовності творчо діяти і жити в умовах, що швидко змінюються, брати участь у плануванні соціального розвитку,

проводити дослідження, вчитися передбачати наслідки подій у довкіллі, можливі наслідки у сфері стійкості природних екосистем і соціальних структур.

Кінцева мета освіти як освіти для сталого розвитку (ОСР) – формування мотивованої громадянської позиції збереження довкілля, передачі його з покоління в покоління в непогіршеному стані і формування на цій основі всієї життєдіяльності суспільства [1]. Поняття довкілля, творче використання зв'язків з довкіллям кожної людини і суспільства в цілому, формування здатності людини забезпечувати стабільність зв'язків у довкіллі з використанням законів сучасної науки входять як до фундаментальних понять ОСР, так і до технології формування творчо обдарованої особистості. Проблема полягає у виявленні місця і ролі цих понять у навчальному середовищі з метою орієнтації його на задоволення умов реалізації такої технології, освіти на засадах сталого розвитку.

У традиційній шкільній кімнаті, яка найчастіше і слугує матеріальною базою навчального середовища, дуже мало місця для творчої роботи учня. Об'єкти довкілля, майстерня, лабораторія, матеріали, інструменти, за допомогою яких учень міг би моделювати, творити і самостійно досліджувати – все це в більшості випадків відсутнє. Матеріальна база навчання, яка була б задіяна в цих процесах, не має навіть точно визначеного місця в традиційних навчальних програмах, в стандарті освіти.

Створення власного освітнього продукту, робота над проектом, дослідницька діяльність – усе це потребує відповідної матеріальної бази школи: спеціально обладнаного кабінету, коридорів та рекреацій, де учні можуть працювати індивідуально чи в групах, а також спеціально обладнаних ділянок довкілля («заповідників на задвірках»), екологічної стежки. Цю умову можуть задовольнити для 1-6 класів кабінет довкілля, для 7-11 класів – кабінет цілісного світогляду та екологічна стежка, заповідник на подвір'ї школи.

Найважливіша схвалена МОН програма «Довкілля» (1-4 кл.), модельна програма «Довкілля» (5-6 кл.) пропонується Типовою освітньою програмою – школи можуть обирати програми, які дозволяють створювати матеріальну базу для формування творчої особистості.

З досвіду використання кабінету довкілля відмітимо, що його доцільно умовно поділити на куточки: астрономічний, метеорологічний, біологічний, ігровий, міні-майстерню, куточок для виставки робіт учнів [2]. Аналогічні структурні елементи наявні в кабінеті цілісного світогляду, модель якого нами розроблена і апробована в експериментальних школах. В таких кабінетах учні під час роботи в групах вільно переміщуються, спілкуються з приводу проекту моделі об'єкту, обирають для неї заготовлені учнями матеріали, користуються інструментами мінімайстерні. Відмітимо, що така робота особливо ефективна в класах з малою наповнюваністю, властивою сільським школам. Їх можна перетворити в осередки формування обдарованої молоді.

Екологічна стежка необхідна в кожній школі як матеріальна база спілкування учнів з об'єктами довкілля.

У школах, де реалізується модель освіти «Довкілля», обладнуються екологічні стежки та класи під відкритим небом, на них, як це зроблено в Шишацькій СШ ім. В. І. Вернадського, в СШ №6 м. Кременчука, СШ №2 м. Полтави, розташовані зелені класи, в яких проводяться уроки з «Довкілля». Уроки в зелених класах, на екологічній стежці – це не тільки умова формування творчо обдарованої особистості, а й умова оздоровлення дітей [1].

Зупинимося також на психодідактичному компоненті формування творчої особистості – змісті і методах навчання, навчально-методичному забезпеченні учнів.

Типові риси навчально-методичного забезпечення традиційної моделі освіти – переважна спрямованість на пасивне засвоєння інформації, механічне скупчення дітей, одноманітність програм і методів навчання, які мало спрямовують навчальний процес на формування цілісної картини світу, життєствердного образу світу, розвиток творчих здібностей як основної характеристики творчо обдарованої особистості.

Стандарт освіти має включати матеріальну базу школи, перелік об'єктів довкілля учня, які він має навчитися досліджувати і творчо взаємодіяти з ними. Навчально-методичне забезпечення – підручники, навчальні посібники для учнів мають проектувати формування творчого потенціалу учня в його життєствердному образі світу, систематичні заняття в етносоціоприродному довкіллі, поза межами школи. Освітня модель «Довкілля» реалізує ці умови (www.dovkillya.org.ua) [3]. Продовженням формування творчої особистості має бути праця в домашніх умовах.

Досвід виконання творчих проєктів у кабінеті доквілля, в кабінеті цілісного світогляду показує, що учні обладнують в домашніх умовах куточки, в яких майструють вітряки, сонячні батареї та ін.

Оскільки образ світу формується з перших днів життя, до навчального середовища школи необхідно включити сім'ю і громадські організації. Дитина навчається, беручи участь в житті сім'ї, звідси вона шляхом спілкування отримує основні цінності для себе, висловлює свої думки про дослідження етносоціоприродного середовища життя, бере участь в заняттях домашнім господарством і звідси виносить звичку до старанності, набуває основного навичку до підпорядкування своєї діяльності інтересам сім'ї. Будь-яка праця дитини в сім'ї може задовольняти її прагнення до творчості, розвивати її початкові творчі досягнення [1], розуміння того, що «багатства виробляються руками» (М.В. Остроградський).

В школах, де це можливо, до навчального середовища слід залучати громадські організації.

Навчальне середовище для формування творчо обдарованої дитини включає етносоціоприродне доквілля учня, матеріальну базу школи, навчально-методичне забезпечення, яке реалізують максимально можливості дитини втілювати в створенні проєктованих її свідомістю матеріальних об'єктів, по можливості використовуваних у сім'ї чи в навчальному процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ільченко О. Г. Проєктування навчального середовища освіти для сталого розвитку. Інтеграція змісту освіти на засадах освіти для сталого розвитку : зб. наук. праць «Технології інтеграції змісту освіти» за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 26 квітня 2012 р. Полтава : ПОППО. 2012. С. 112-117.

2. Ільченко О. Г. Методичні рекомендації організації кабінету доквілля. Полтава, Доквілля-К. 2007. 20 с.

3. Навчально-методичне забезпечення відділу інтеграції змісту загальної середньої освіти (сайт Доквілля). URL: <http://www.dovkillya.org.ua/naukova-dialnist/navchalno-metodichne-zabezpechennya.html> (дата звернення: 29.07.2021).

4. Ільченко О. Г. Навчальне середовище компетентнісної моделі освітньої галузі «Природознавство». Технології інтеграції змісту освіти : зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф. «Теоретико-методичні засади компетентнісної моделі змісту освітніх галузей загальноосвітньої школи», 18 квітня 2013 р. Полтава : ПОППО. 2013. Вип. 5. 155-160 с.

Каменщук Т. Д.,

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник

*Українського науково-методичного центру
практичної психології і соціальної роботи,*

Україна

ktania3007@gmail.com

СУЧАСНІ ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДІ

Анотація. Статтю присвячено аналізу сутності й змісту поняття ціннісні орієнтації сучасної молоді у фокусі державної політики. Висвітлено основні візії щодо базової термінології з формування життєвих цілей та вдосконалення системи цінностей. Наведено результати дослідження з визначення пріоритетності цінностей та факторів, які впливають на їхнє формування, серед молоді. В дослідженні ми розглядали цінності як утворення, що задають спрямованість процесу особистісного становлення і визначають вибір засобів досягнення життєвих цілей. За результатами емпіричного дослідження представлено низку особливостей щодо прояву структури.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, життєві орієнтації, державна політика, сім'я.

Key words: values, value orientations, life orientations, state policy, family.